

Ministry of Education
Islamic Republic of IRAN

ISSN:
1235-1735

Quarterly Journal of

Educational Innovations

Organization for Educational
Research and Planning

Abstract

Evaluating the quality of teachers' e-teaching and their information literacy and predicting academic discouragement of female first cycle secondary school students in Ābdānān

■ Marjān Masoumifard (PhD), Payam Noor University, Tehran, Iran¹

■ Ruhollāh Noori, MA in Educational Sciences, Graduated from Payam Noor University, Tehran, Iran²

The purpose of this study was to evaluate the quality of e-teaching of teachers and their information literacy and to predict the academic discouragement of female first cycle secondary school students in Ābdānān. It was a descriptive survey research. The research population included all teachers and female first cycle secondary school students in Ābdānān. The research sample consisted of 65 teachers, who were selected by census sampling. Also, 278 students were selected by the convenience sampling method based on the Morgan table. The research tools included a reliable researcher-made questionnaire evaluating the quality of e-teaching ($\alpha = 0.81$). The content validity of this questionnaire was checked using the views of educational departments, experienced teachers, and professors of the curriculum group. Also, the content validity of the information literacy questionnaire was approved by the education experts and its reliability was also verified ($\alpha = 0.83$). Furthermore, the education experts approved the content validity of the academic discouragement questionnaire, and its reliability was also verified (0.81). Data were analyzed using SPSS software. Pearson correlation coefficient and regression analysis were used to analyze the data. Findings showed that there is a negative and significant relationship between the total score of the quality of e-teaching and the level of academic discouragement of the sample group ($r=0.632$). The highest amount of correlation among the mentioned components are as follows, respectively: student satisfaction, teacher satisfaction, learning effectiveness and finally the opportunity to access the learning environment. In contrast, no significant relationship was observed among the cost efficiency and organizational commitment components with academic discouragement ($p>0.05$). Also, among the five components, the most amount of explanation is related to the component of the ability to understand the legal cases of the use of information. After that, there were the components of the ability to critically evaluate information, the component of the ability to use information purposefully, and the component of the ability to effectively access the information, respectively, all of which were of significant values ($p<0.01$).

Keywords

E-teaching Quality, Information Literacy, Academic Discouragement

E-mail: 1. dr.masoomifard@pnu.ac.ir (Corresponding Author) 2. norerohla@gmail.com

Serial No.87. 22(2): Autumn. 2023

Quarterly Journal of Educational Innovations

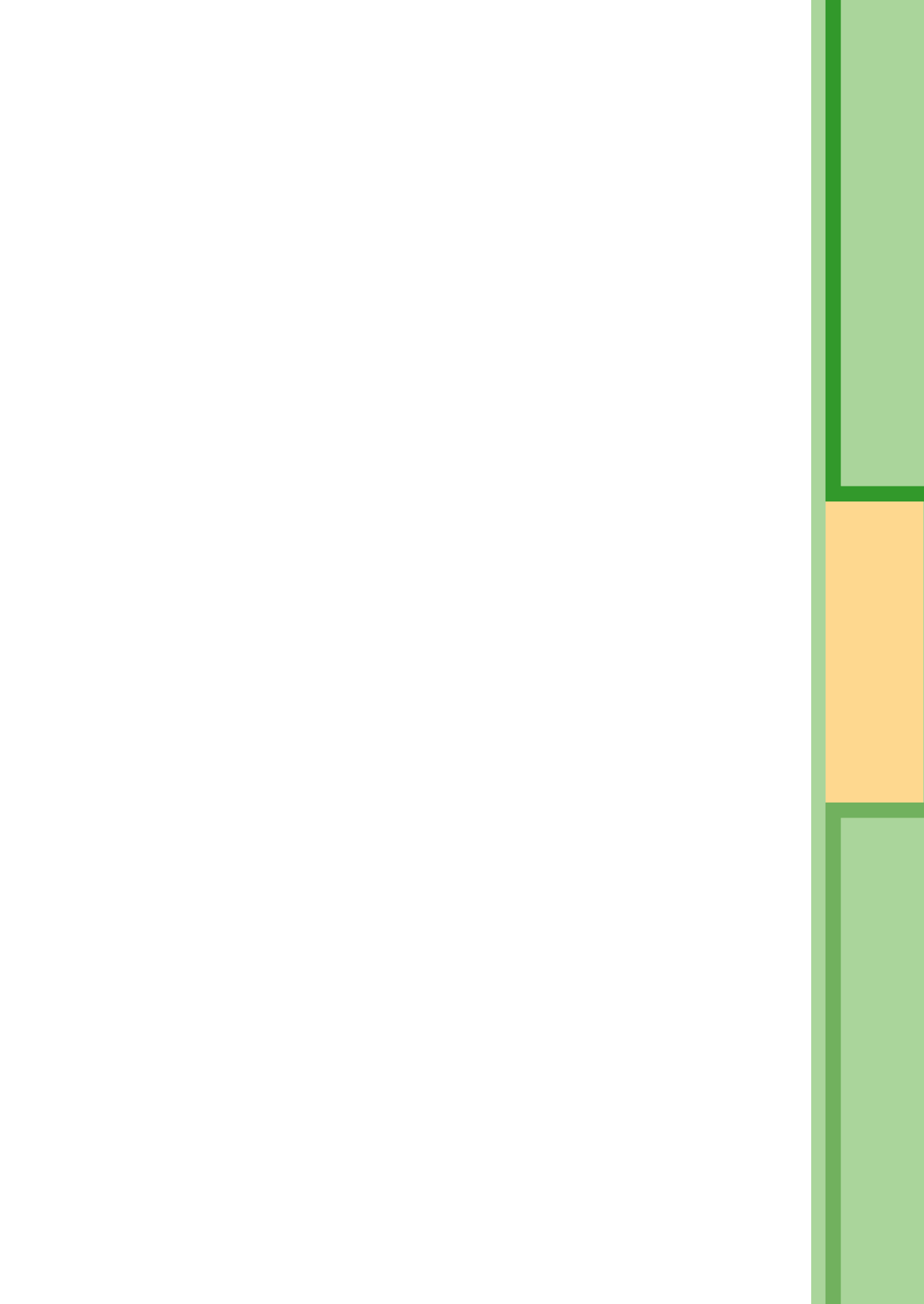

Published by Tehran University of Medical Sciences

BY NC

Copyright © The Authors.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited.

ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان و پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان

■ مرجان معصومی فرد* ■ روح‌اله نوری**

چکیده:

هدف این پژوهش، ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان و پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان است. روش پژوهش توصیفی و از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری شامل کلیه معلمان و دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان است. تعداد معلمان ۶۵ نفر است که همه با روش نمونه‌گیری سرشماری انتخاب شدند. همچنین، براساس جدول مورگان ۲۷۸ دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه محقق‌ساخته ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی با پایایی ۰/۸۱ استفاده شد و روایی پرسش‌نامه با استفاده از روایی محتوا و استفاده از نظر سرگروه‌های آموزشی و معلمان با تجربه و اساتید گروه برنامه‌درسی تأیید شد. همچنین، متخصصان تعلیم و تربیت روایی محتوایی پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی را تأیید کردند که پایایی (۰/۸۳) آن تأیید شد. علاوه بر این، متخصصان تعلیم و تربیت روایی محتوایی پرسش‌نامه دل‌زدگی تحصیلی را با پایایی ۰/۸۱ تأیید کردند. با استفاده از نرم‌افزار اسپس‌اس اطلاعات تجزیه و تحلیل شدند. به‌منظور تحلیل داده‌ها از آزمون ضریب هم‌بستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهند بین نمره کل کیفیت تدریس الکترونیکی و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه معکوس و معنادار است ($r = -0/632$). بیشترین مقدار هم‌بستگی در بین مؤلفه‌های مذکور به ترتیب عبارت‌اند از: رضایت دانش‌آموز، رضایت معلم، اثربخشی یادگیری و در نهایت فرصت دستیابی به محیط یادگیری. در مقابل، بین مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی با دل‌زدگی تحصیلی رابطه معناداری مشاهده نشد ($p > 0/05$). همچنین، از بین مؤلفه‌های پنج‌گانه بیشترین مقدار تبیین مربوط به مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات است. بعد از آن، به ترتیب مؤلفه‌های توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات و مؤلفه توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات و مؤلفه توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات است که همگی مقادیر معناداری بودند ($p < 0/01$).

کیفیت تدریس الکترونیکی، سواد اطلاعاتی، دل‌زدگی تحصیلی

کلید واژه‌ها:

□ تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۴/۲۹ □ تاریخ شروع بررسی: ۱۴۰۰/۱۱/۱۰ □ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۲/۲۷

* (نویسنده مسئول) دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. E-mail: dr.masoomifard@pnu.ac.ir
 ** کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی، دانشگاه پیام‌نور، تهران، ایران. E-mail: norerohla@gmail.com

مقدمه

شروع همه‌گیری کرونا لطمه‌های بسیار جبران‌ناپذیری بر نظام تعلیم و تربیت سراسر جهان وارد کرد. در مقابل، لزوم فاصله‌گذاری اجتماعی تجربه‌ها و خلاقیت‌های وسیعی را در زمینه تعلیم و تربیت از دور رقم زد؛ بدین‌گونه که با شروع همه‌گیری کرونا، تمامی نظام‌های آموزشی در سطح جهان مجبور شدند با بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات آموزش حضوری را موقت کنار گذاشته و به‌طور اضطراری به‌سمت فراهم کردن زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، تولید محتوای الکترونیکی، روش‌های یاددهی‌یادگیری الکترونیکی، طراحی انواع تعامل در یادگیری الکترونیکی و انواع روش‌های ارزیابی الکترونیکی حرکت کنند (هارشا و بای، ۲۰۲۰).

یکی از مهم‌ترین مسائل دست‌اندرکاران نظام آموزش و پرورش و معلمان در پیشبرد یادگیری الکترونیکی، نداشتن تجربه در زمینه تدریس الکترونیکی بود (کیائی و همکاران، ۱۳۹۹)؛ زیرا تا قبل از کرونا معلمان همواره در کلاس‌های درس حضوری فعالیت می‌کردند و شناخت کمی از نحوه تدریس در فضای الکترونیکی داشتند. همچنین، مسئله دیگر کمبود سواد اطلاعاتی به‌منظور تشخیص نیازهای اطلاعاتی، دسترسی به محتوای مناسب، بررسی محتواهای آماده، گزینش دقیق محتوا و به‌کارگیری آن در کلاس درس بود. این امر سبب شد کلیه افراد درگیر در نظام تعلیم و تربیت از جمله متخصصان، معلمان، دانش‌آموزان و اولیای آن‌ها در زمینه کیفیت آموزش و تدریس الکترونیکی بسیار نگران شوند. افزون‌براین، پژوهش‌ها نشان می‌دهند کیفیت ضعیف تدریس الکترونیکی معلمان و نداشتن سواد اطلاعاتی آن‌ها سبب دل‌زدگی دانش‌آموزان خواهد شد (سعیدی‌نجات و وفايي‌نجر، ۱۳۹۰)؛ به‌گونه‌ای که خروج از یادگیری الکترونیکی را افزایش خواهد داد.

معلمان برای تدریس الکترونیکی اثربخش به مهارت‌های متنوعی نیاز دارند که بخشی مشابه مهارت‌های محیط حضوری و بخشی دیگر متفاوت و خاص محیط یادگیری الکترونیکی است. یکی از مهم‌ترین مهارت‌ها تعامل هدفمند میان شاگرد و معلم براساس طرح درس منظم و از قبل مشخص شده معلم است. در این تعامل گاه کنترل در اختیار معلم و گاه در اختیار شاگرد است؛ به‌گونه‌ای که شاگردان به یادگیری فعال ترغیب می‌شوند (سراجی، ۱۳۹۹). از آنجایی که از یک‌سو، در دوران همه‌گیری کرونا معلمان به‌اجبار درگیر آموزش مجازی شدند و از ابتدا متقاضی تدریس در فضای مجازی نبودند و از سوی دیگر، همان‌گونه که ژانگ^۲ و همکاران (۲۰۲۰) اذعان می‌کنند سیاست دست‌اندرکاران نظام‌های آموزش و پرورش صرفاً جلوگیری از توقف روند یاددهی‌یادگیری در زمان تعلیق کلاس‌های حضوری بود، بسیاری از معلم‌ها مهارت‌های لازم را برای تدریس در فضای الکترونیکی نداشتند و به‌سبب محدودیت حضور در مدارس درگیر این نوع تدریس شدند.

با توجه به آنچه ذکر شد، کیفیت تدریس الکترونیکی موضوعی است که همواره از توجه درخور ملاحظه‌ای برخوردار است (ماگن‌ناگار و شاپار^۳، ۲۰۱۷). کیفیت تدریس مفهومی پیچیده و نسبی است

که میان دو حد پایین یا مطلوب در نوسان است. گسترش کمی دوره‌های آموزش الکترونیکی بدون توجه به کیفیت تدریس پیامدهای نامطلوبی به همراه دارد. در حالی که توجه به تدریس باکیفیت به شرکت فعالانه دانش‌آموزان در بحث‌های کلاسی و در نتیجه افزایش انگیزه برای یادگیری بیشتر منجر می‌شود. از این رو، بر اساس پژوهش‌های انجام‌شده، مؤلفه‌های تدریس خوب در فضای الکترونیکی بدین قرارند: تعامل معلم با دانش‌آموز (ژانگ و چنگ^۴، ۲۰۱۲)، استفاده از انواع روش‌های تدریس (رضایی و سیاحی، ۱۳۹۹)، بازخورد مناسب (عباسی کسائی و شمس‌مورکانی، ۱۳۹۹)، یادگیری مشارکتی (عنایتی‌نوبین‌فر و همکاران، ۱۳۹۷)، ایجاد فرصت‌های مناسب یادگیری، اختصاص مناسب زمان برای انجام فعالیت‌های مربوط به درس (مهرمحمدی، ۱۳۹۹). از آنجایی که این پدیده برای بسیاری از معلمان و شاگردان تازگی دارد و آن‌ها تجربه کافی در این زمینه ندارند، افزایش هرگونه کیفیت تدریس الکترونیکی به برنامه‌ریزی دقیق و برگزاری کارگاه‌ها و کلاس‌ها نیاز دارد تا تدریس مناسب و منطبق با محیط کلاس‌های یادگیری الکترونیکی برای معلمان روشن شود و تجربه‌های مناسبی در اختیارشان قرار گیرد (زندى و معصومی‌فرد، ۱۳۹۹). علاوه بر این، در این زمینه افزایش سواد اطلاعاتی معلمان مؤثر است.

سواد اطلاعاتی عبارت است از ایجاد توانایی در افراد برای تشخیص اینکه چه وقت به اطلاعات نیاز دارند. همچنین، توانایی ذخیره‌کردن اطلاعات و ارزشیابی و استفاده مؤثر از آن در زمان مشخص (وبر و جانسون^۵، ۲۰۱۷). بر اساس گزارش انجمن کتابخانه‌های آمریکا مفهوم سواد اطلاعاتی به‌طور گسترده‌ای با رشته‌های علم اطلاع‌رسانی و تعلیم و تربیت عجین شده است. به عبارت دیگر، سواد اطلاعاتی با ایده یادگیری تمام عمر این انجمن ارتباط تنگاتنگی دارد (باستین^۶ و همکاران، ۲۰۱۸، چو^۷ و همکاران، ۲۰۱۱). در عصر حاضر، معلم‌هایی که سواد اطلاعاتی دارند می‌دانند چگونه از اطلاعات برای بهره‌وری بیشتر در کار و زندگی روزمره استفاده کنند. همچنین، می‌دانند چگونه از اطلاعات سودمند در تصمیم‌گیری‌های مختلف (چگونه و کجا فعالیت‌های شغلی انجام دهند) استفاده کنند. علاوه بر این، ارزش و قدرت اطلاعات را می‌دانند و معتقدند به‌منظور حل مشکلات و مسائل زندگی در اجتماع به اطلاعات نیازمندند. از این رو، می‌دانند به‌منظور تدریس باکیفیت همواره به دانشی نیاز دارند که مورد سؤال قرار گیرد و تحلیل شود. بنابراین، معلمانی که سواد اطلاعاتی دارند در جمع‌آوری محتوای تدریس‌گزینه‌تری عمل می‌کنند (عینی، ۱۳۹۶). گفتنی است سواد اطلاعاتی، به‌ویژه در حین تدریس الکترونیکی، اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا با وجود انواع اطلاعات درست یا نادرست در پهنه وب، معلمان فقط با سواد اطلاعاتی می‌توانند محتوای موردنیاز خود را به‌درستی انتخاب کنند. بنابراین، معلمان با سواد اطلاعاتی بیشتر، صحیح‌ترین محتوا را انتخاب می‌کنند. این امر عاملی برای موفقیت آن‌ها در تدریس الکترونیکی، افزایش کیفیت تدریس، افزایش رضایت شاگردان از یادگیری الکترونیکی و کاهش دل‌زدگی تحصیل دانش‌آموزان است (آلبرو^۸ و همکاران، ۲۰۱۸).

دل‌زدگی تحصیلی^۹ احساسی منفی و ناتوان‌کننده مربوط به پیشرفت تحصیلی است که باعث کاهش عملکرد تحصیلی و سردرگمی تحصیلی و در نهایت افزایش ترک تحصیل می‌شود (بوساری^{۱۰}، ۲۰۱۸).

به گفته وودانویچ^{۱۱} (۲۰۰۳) مطالعات سازمان‌یافته کمی در حوزه دل‌زدگی تحصیلی انجام شده است؛ با وجود این، پژوهشگران بر این باورند که دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان به ارزیابی آن‌ها از شرایط دل‌زده‌کننده نیز بستگی دارد (وندلندز^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۸) که عموماً در نظام‌های آموزش و پرورش از آن غفلت می‌شود (اسپوریت^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸)؛ زیرا ابتدا به‌نظر می‌رسد دل‌زدگی هیجانی زودگذر است، اما بررسی پیامدهای گزارش‌شده دل‌زدگی در پژوهش‌های تجربی گوناگون تأمل‌برانگیز است. برای نمونه، تأثیرات زبان‌بار دل‌زدگی در سلامت جسمانی و روان‌شناختی (تسه^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۳، سامرس وودانویچ^{۱۵}، ۲۰۰۰، سییل و کریورتزر^{۱۶}، ۲۰۰۳) و تأثیر آن در ضعف پیشرفت تحصیلی (پکران^{۱۷} همکاران، ۲۰۱۰)، ناراضی‌تی از معلم و رفتار معترضانه (گوئتز و هال^{۱۸}، ۲۰۱۴)، اضطراب و مدرسه‌گریزی (دنیلز^{۱۹} و همکاران، ۲۰۱۵)، ترک تحصیل دانش‌آموزان (فریولی^{۲۰} و همکاران، ۲۰۱۷؛ ایستوود^{۲۱} و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین، پژوهش‌های گوناگون نشان می‌دهند به‌دلایلی دل‌زدگی تحصیلی در نظام یادگیری الکترونیکی بیشتر از کلاس‌های حضوری رخ می‌دهد؛ از جمله فاصله جغرافیایی میان شاگرد و معلم، استفاده از رسانه‌های مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات که سبب دوری فیزیکی شاگرد و معلم می‌شود و جایگزینی تدریس در کلاس فیزیکی و رودررو بودن با کلاس مجازی در پلتفرم‌های الکترونیکی (دنیلز و همکاران، ۲۰۱۵، گوئتز و هال، ۲۰۱۴). بر این اساس، دل‌زدگی در نظام آموزش الکترونیکی ناشی از آن است که دانش‌آموز بیش از کلاس حضوری احساس رهاشدگی و عدم‌تعلق به کلاس درس را دارد (ولایوئام و آلدراید^{۲۲}، ۲۰۱۳، حق‌دوست، ۱۳۹۸). علاوه بر این، با توجه به اینکه در هر نظام آموزشی در بسیاری از مواقع تعامل با معلم و سایر شاگردان با مشکلاتی همراه است، چنانچه در نظام یادگیری الکترونیکی شاگرد در یادگیری خود با مشکلی مواجه شود، در بیشتر مواقع معلم نمی‌تواند به‌سرعت مشکل را تشخیص دهد و بازخورد فوری برای رفع آن ارائه کند.

از این‌رو، با توجه به حساسیت دوره نوجوانی برای دانش‌آموزان دختر متوسطه و نیاز آن‌ها به برقراری ارتباط اجتماعی در این دوران، افزایش کیفیت تدریس الکترونیکی معلم و تعامل مناسب هنگام تدریس با شاگردان و همچنین سواد اطلاعاتی سبب افزایش روابط مناسب میان معلم و دانش‌آموزان می‌شود که باعث کاهش دل‌زدگی و تمرکز دانش‌آموزان بر یادگیری در دوران دشوار و پرکشش نوجوانی برای دختران دانش‌آموز می‌شود.

مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد با وجود مطرح‌شدن جدی مباحث مربوط به تدریس الکترونیکی باکیفیت و سواد اطلاعاتی معلمان در سطح جامعه جهانی امروز و افزایش علاقه به پژوهش‌های مرتبط با احساس موفقیت (شارپ^{۲۳} و همکاران، ۲۰۲۰) همچنان در زمینه دل‌زدگی تحصیلی شاگردان پژوهش‌های کمی انجام شده است. در ادامه نتایج برخی از پژوهش‌ها بیان می‌شود.

کانوس^{۲۴} (۲۰۱۷) در مطالعه خود با عنوان دل‌زدگی مرتبط با مدرسه و راهکارهای مقابله دانش‌آموزان به این نتیجه می‌رسد که دل‌زدگی تحصیلی به عوامل گوناگونی بستگی دارد: خستگی

از تدریس یکنواخت، تکالیف شاگردمحور، خواسته‌های معلم و مدرسه، یکنواختی محتوای آموزشی، احساس ناکارآمد بودن، هیجان‌های تحصیلی و ناتوانی در مدیریت عواطف منفی. علاوه بر این، وودانویچ (۲۰۰۳) عوامل دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان را این‌گونه بیان می‌کند: جذاب‌نبودن تدریس معلم، تکراری بودن محتوای آموزشی، به‌روزی نبودن محتوای آموزشی و یکنواختی تکلیف یا محیط آموزشی. همچنین، نیک‌اندام کرمانشاهی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود نشان دادند دل‌زدگی تحصیلی بر روی یادگیری فراگیران و توانایی آن‌ها برای به‌کارگیری راهبردهای شناختی و سایر راهبردهای آموزشی در هنگام مطالعه و در محیط آموزشی و حتی سایر موقعیت‌های تحصیلی نتایج بسیار منفی دارد. فریولی و همکاران (۲۰۱۷) پژوهشی را با هدف بررسی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم دل‌زدگی تحصیلی و با کنترل عامل سن و جنس بر روی ۲۱۰ دانش‌آموز ایتالیایی در مقطع دبیرستان انجام دادند. پژوهش آن‌ها نشان داد دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان در موفقیت تحصیلی و مشارکت در فعالیت‌های یاددهی‌یادگیری در مدرسه تأثیرات منفی دارد. افزون‌براین، نتایج پژوهش ولایونام و آلدراید (۲۰۱۳) نشان داد عناصر کلاس‌های الکترونیکی مانند ماهیت تدریس و یادگیری و تعاملات میان دانش‌آموزان، احتمالاً در برون‌دادهای شناختی انگیزشی رفتاری و به‌ویژه عاطفی دانش‌آموزان تأثیری عمیق دارد و سبب کاهش یا افزایش دل‌زدگی آن‌ها از تحصیل می‌شود. فریزر^{۲۵} (۲۰۱۲) با مرور پیشینه علمی تقریباً چهل‌ساله، مجموعه‌ای از عناصر کلاسی را ارائه داد که رویدادهای محیط کلاس را به‌خوبی پوشش می‌دهند و از دل‌زدگی تحصیلی جلوگیری می‌کنند. این عناصر عبارت‌اند از انسجام دانش‌آموزان، حمایت معلم، درگیری، تحقیق، جهت‌گیری تکلیف، همکاری و برابری. همچنین، داچمن^{۲۶} و همکاران (۲۰۱۱) نشان دادند کیفیت تدریس معلم از جمله مواردی است که منجر به دل‌زدگی تحصیلی یادگیرندگان در کلاس درس می‌شود. پکران و همکاران (۲۰۱۰) نیز به این نتیجه رسیدند که دل‌زدگی تحصیلی به‌دلیل ایجاد حس کمبود ارزش در موقعیتی خاص یا فعالیت تحصیلی ممکن است پیشرفت تحصیلی را دچار اشکال کند؛ حتی این موضوع ممکن است برای دانش‌آموزان قوی به‌لحاظ درسی نیز اتفاق بیفتد. موک^{۲۷} و همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش نظری جنبه‌هایی از محیط دانش‌آموزان را نام می‌برند که به‌طور ویژه به شکل‌گیری ارزیابی مثبت از تدریس معلم و جلوگیری از دل‌زدگی تحصیلی مرتبط‌اند که عبارت‌اند از: کیفیت آموزش، ارائه بازخوردها و پیامدهای پیشرفت، انتظارات و ساختارهای هدف. نتایج پژوهش وگل‌والکات^{۲۸} و همکاران (۲۰۱۲) نیز نشان می‌دهد روش‌های تدریس معلم، سواد اطلاعاتی و خصوصیات آن‌ها، و فضای کلاس درس در جذب دانش‌آموزان و ممانعت از دل‌زدگی آنان نقش محوری دارند. علاوه بر این، تاج‌آبادی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی رابطه مهارت‌های سواد اطلاعاتی با اثربخشی معلمان، مهارت‌های تدریس، شخصیت حرفه‌ای و مهارت کنترل جو کلاس را معنادار گزارش کرده‌اند. همچنین، صیدمرادی (۱۴۰۱) در پژوهشی با هدف ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان و پیش‌بینی دل‌سردی تحصیلی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم ایلام نشان داد

میان کیفیت تدریس الکترونیکی و میزان دل‌سردی تحصیلی گروه نمونه رابطه‌ای معکوس و معنادار است. در تحقیقی دیگر، علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰ الف) در پژوهشی با عنوان سطح سواد اطلاعاتی و نقش آن در فرایند آموزش یادگیری الکترونیکی دانشجویان مشخص کردند بین سطح سواد اطلاعاتی و عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشکده‌های یادگیری الکترونیکی در دانشگاه‌های بررسی‌شده رابطه‌ای مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین، پژوهش کدخدا و ناستی‌زایی (۱۴۰۰) درباره‌ی ارتباط سواد اطلاعاتی معلمان با نگرش آن‌ها به تدریس مجازی در دوران کرونا نشان داد سواد اطلاعاتی معلمان در حیطه‌های توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات، توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات، توانایی ارزیابی نقادانه‌ی اطلاعات، توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات و توانایی درک موارد حقوقی و اقتصادی کاربرد اطلاعات کمتر از سطح متوسط است. علاوه بر این، نیازآذری و همکاران (۱۳۹۴) رابطه‌ی بین آموزش سواد اطلاعاتی با دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن را بررسی کردند و نشان دادند بین آموزش سواد اطلاعاتی (یافتن و استفاده کردن و انگیزه) با کاهش دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد رابطه‌ی معناداری وجود دارد. در مطالعه‌ی دیگر، حسن‌زاده و اسدی (۱۳۸۶) تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی در دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان را بررسی کردند و نتیجه گرفتند دانشجویانی که در دوره‌های سواد اطلاعاتی شرکت کرده بودند در تشخیص و تعیین نیاز اطلاعاتی، جایابی، دسترسی به اطلاعات، استفاده مؤثر و مسئولانه از اطلاعات در مقایسه با افرادی که در دوره‌ها شرکت نکرده بودند توانایی بیشتری داشتند.

به دلیل نوظا بودن مسئله اصلی پژوهش حاضر، عرصه تدریس و سواد اطلاعاتی در نظام یادگیری الکترونیکی، موضوع‌های گوناگونی مؤثر است که هر یک باعث درک متفاوتی از عوامل مؤثر در کیفیت یادگیری الکترونیکی می‌شوند. از این رو، در حوزه تدریس الکترونیکی درک صحیح از چگونگی تدریس از دور و نحوه یافتن منابع مناسب برای تولید محتوا به منظور ارتقای کیفیت این حوزه ضروری است. بنابراین، بدون ارزیابی مستمر کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان نمی‌توان به کسب سطوح بالای کیفیت در آموزش الکترونیکی امیدوار بود (هانسون و میرسون^{۲۹}، ۱۹۹۴؛ بازرگان، ۲۰۰۰؛ هالدستون و آنتوین^{۳۰}، ۲۰۰۲)؛ زیرا کیفیت تدریس الکترونیکی از جمله مهم‌ترین مسائلی است که از یک سو بازخورد مناسب را برای تجزیه و تحلیل مسائل آموزشی و تصمیم‌گیری‌های اساسی و برنامه‌ریزی راهبردی در اختیار مسئولان و مجریان آموزش و پرورش قرار می‌دهد و از سوی دیگر، معلمان با آگاهی از چگونگی عملکرد خود در جریان تدریس الکترونیکی در زمینه اصلاح شیوه‌ها و روش‌های آموزشی قرار می‌گیرند و در نتیجه برای ارتقای کیفیت تدریس خود اقدام می‌کنند. همچنین، در نظام‌های آموزش و پرورش از دور فقدان سواد اطلاعاتی معلمان در بسیاری از مراکزها و مؤسسه‌های آموزشی مسئله مهمی است؛ زیرا در جهان امروز، معلمان با سواد اطلاعاتی در تربیت دانش‌آموزان و دانش‌آموختگان با کفایت نقش ارزنده‌ای دارند. علاوه بر این، دانش‌آموزان امروز برای اینکه افرادی مفید و خلاق و اثربخشی در جامعه باشند، نیازمند معلمانی با سواد

اطلاعاتی خوب هستند؛ زیرا این معلمان در انتقال دانش و تجربه‌های تربیتی ماندگار بسیار مؤثرند و سبب ایجاد توانمندی‌های سواد اطلاعاتی در شاگردان خود می‌شوند. در مقابل، چنانچه معلمان به مهارت‌های سواد اطلاعاتی مجهز نباشند و نظام آموزش و پرورش نیز به آن‌ها توجه کافی نکند، ارائه اطلاعات نامؤثر و گاهی همراه با اشتباه‌های فراوان سبب دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان، به‌ویژه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه، می‌شود؛ چون دخترها در این زمان در شرایط حساس سنی و حساسیت‌های دوران نوجوانی قرار دارند. افزون‌براین، دل‌زدگی پیامدهای منفی بسیاری برای پیشرفت تحصیلی، انگیزه، شناخت‌ها، رفتارها، عواطف مرتبط با تحصیل و موقعیت‌های کلاسی دارد و در نهایت ممکن است سبب ترک تحصیل دانش‌آموزان دبیرستانی شود. بنابراین، ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلم و سواد اطلاعاتی او سبب می‌شود که از میزان مطلوب بودن تدریس، کمبودها، مشکلات و محدودیت‌های این نوع از تدریس آگاه شد و ارزشمند بودن آن‌ها را قضاوت کرد. از این رو، پژوهش‌های مرتبط با ارزیابی مانند بازویی قدرتمند به نهاد آموزش و پرورش کمک می‌کند که مسائل و چالش‌های پیش روی خود را در زمینه تدریس از دور از میان بردارد و به کیفیت مناسب برسد. براین اساس، پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به این سؤال است که ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان تا چه حد پیش‌بینی‌کننده دل‌زدگی تحصیلی در بین دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ است.

روش پژوهش

تحقیق حاضر به‌لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه معلمان و دانش‌آموزان (دختر) متوسطه اول شهر آبدانان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ است. طبق آمار اخذشده از آموزش و پرورش شهر آبدانان تعداد معلمان ۶۵ نفر بودند که با توجه به محدود بودن حجم جامعه، تمامی شرکت‌کنندگان به‌روش نمونه‌گیری سرشماری انتخاب شدند. تعداد دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان ۲۳۴۵ نفر بودند که براساس جدول مورگان ۳۳۰ نفر به‌روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. در نهایت ۲۷۸ نفر به پرسش‌نامه‌ها پاسخ دادند.

الف) پرسش‌نامه ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی: برای جمع‌آوری داده‌های ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان از پرسش‌نامه محقق‌ساخته استفاده شده است. هدف این پرسش‌نامه با ۳۷ سؤال ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی است. نمره‌گذاری پرسش‌نامه در قالب طیف لیکرت پنج‌نقطه‌ای (خیلی کم=۱، کم=۲، متوسط=۳، زیاد=۴، خیلی زیاد=۵) است. برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق از روایی محتوایی^{۳۱} و روایی صوری^{۳۲} و تحلیل عاملی^{۳۳} استفاده شد. گروهی از صاحب‌نظران (چند تن از مدرسین و مدیران آموزشی دوره ابتدایی اداره آموزش و پرورش و همچنین استاد راهنما) روایی محتوایی و روایی صوری آن را تأیید کردند. در نمونه این پژوهش، آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۱ به‌دست آمد.

ب) پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی: این پرسش‌نامه ۲۸ سؤال دارد و سیامک و داورپناه (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان اعتباریابی ابزار استاندارد سنجش سواد اطلاعاتی از آن استفاده کردند. نمره‌گذاری پرسش‌نامه بدین ترتیب است که اگر پاسخ‌گو به سؤال یک‌گزینه‌ای پاسخ درست بدهد، نمره ۱ و اگر به سؤال چندگزینه‌ای (مثلاً سؤالی که سه گزینه صحیح دارد) پاسخ صحیح بدهد، نمره ۳ می‌گیرد و در صورت پاسخ‌ندادن، نمره‌ای نمی‌گیرد. این پرسش‌نامه در قالب ۲۸ گویه و مؤلفه‌های پنج‌گانه توانایی سواد اطلاعاتی طراحی شده است: ۱. توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات (۱، ۲، ۳، ۴، ۶، ۱۸، ۲۴)؛ ۲. توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات (۵، ۷، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷)؛ ۳. توانایی ارزیابی نقدانده اطلاعات (۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶)؛ ۴. توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات (۲۷، ۲۸)؛ ۵. توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲). در تعیین پایایی^{۳۴} این ابزار آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده (۰/۸۳) نشان می‌دهد این پرسش‌نامه پایایی بالایی دارد (سیامک و داورپناه، ۱۳۸۸). در پژوهش، پایایی آن برابر ۰/۹۲ به‌دست آمده است. در نمونه این پژوهش، با استفاده از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس^{۳۵} آلفای کرونباخ پرسش‌نامه سواد اطلاعاتی برابر ۰/۸۱ به‌دست آمد.

ج) پرسش‌نامه دل‌زدگی تحصیلی: یکی از مقیاس‌های فرعی پرسش‌نامه هیجانات پیشرفت (پکران و همکاران، ۲۰۰۲) مقیاس دل‌زدگی تحصیلی است. این مقیاس ۳۰ سؤالی به‌منظور اندازه‌گیری سطح دل‌زدگی دانش‌آموزان در حین کلاس و یادگیری طراحی شده است. پاسخ‌دهندگان این پرسش‌نامه پاسخ‌های خود را در مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای از یک برای کاملاً مخالفم تا پنج برای کاملاً موافقم درجه‌بندی می‌کنند. حداقل و حداکثر نمره از ۵۳ تا ۲۶۵ است. پکران و همکاران (۲۰۰۲) روایی محتوایی پرسش‌نامه را با مراجعه به نظر برخی متخصصان و اساتید تعلیم و تربیت و روان‌شناسی به‌دست آوردند. زغیبی‌قناد (۱۳۹۲) در پژوهش خود، روایی این پرسش‌نامه را با استفاده از روش تحلیل عاملی تأیید کرده است. همچنین، درباره پایایی پرسش‌نامه ضرایب آلفای کرونباخ و تنصیف^{۳۶}، به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۹۱ محاسبه شدند. در نمونه این پژوهش آلفای کرونباخ سواد اطلاعاتی با استفاده از نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس برابر ۰/۸۱ برآورد شده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش علاوه بر شاخص‌های آمار توصیفی مانند شاخص‌های گرایش مرکزی (میانگین و مد و نما)، شاخص‌های گرایش پراکندگی (واریانس، انحراف استاندارد، دامنه تغییرات و کمینه و بیشینه نمرات)، نمودارها و جدول‌های توزیع فراوانی، از آزمون‌های آمار استنباطی (آزمون هم‌بستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه) استفاده و با نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس نسخه ۲۴ تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

جدول ۱. یافته‌های توصیفی مربوط به نمره‌های گروه نمونه در کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه‌های آن

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
اثربخشی یادگیری	۳۵/۵۸	۱۰/۰۱	۲۰	۵۳
کارایی هزینه و تعهد سازمانی	۲۶/۰۶	۶/۹۳	۱۵	۴۱
فرصت دستیابی به محیط یادگیری	۲۰/۶۴	۴/۳۸	۱۳	۳۲
رضایت معلمان	۱۸/۳۲	۵/۰۳	۸	۲۸
رضایت دانش‌آموزان	۱۲/۰۴	۳/۶۵	۴	۱۹
نمره کل کیفیت تدریس	۱۱۲/۶۴	۱۶/۳۹	۷۵	۱۴۳

جدول ۱ نشان می‌دهد نمره کل گروه نمونه برای مقیاس ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی برابر با ۱۱۲/۶۴ است. با توجه به اینکه میانگین نظری پرسش‌نامه (نمره متوسط) برابر با ۱۱۱ است، می‌توان نتیجه گرفت اعضای گروه نمونه کیفیت تدریس خود را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. همچنین، مؤلفه‌های پنج‌گانه کیفیت تدریس بررسی شد که شاخص‌های توصیفی آن در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۲. یافته‌های توصیفی مربوط به نمره‌های گروه نمونه در مقیاس سواد اطلاعاتی

مؤلفه‌ها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات	۷/۹۶	۲/۷۲	۳	۱۵
توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات	۲۲/۰۷	۶/۶۲	۹	۳۸
توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات	۱۵/۰۴	۴/۰۹	۸	۲۳
توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات	۶/۶۶	۱/۹۳	۳	۹
توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات	۱۹/۶۱	۵/۸۷	۸	۳۰
نمره کل سواد اطلاعاتی	۷۲/۱۲	۱۴/۰۱	۴۷	۹۶

براساس جدول ۲، میانگین نمره کل سواد اطلاعاتی گروه نمونه برابر با ۷۲/۱۲ است. با توجه به متوسط نمره نظری پرسش‌نامه (۸۴) نتیجه‌گیری می‌شود که سواد اطلاعاتی اعضای گروه نمونه کمتر از متوسط است. حداکثر نمره ممکن در این مقیاس برابر ۱۴۰ است و هرچه نمره بیشتر باشد، نشان‌دهنده میزان سواد اطلاعاتی بیشتر است. همچنین، میانگین و انحراف معیار مؤلفه‌ها به ترتیب در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۳. یافته‌های توصیفی مربوط به نمره‌های گروه نمونه در مقیاس دل‌زدگی تحصیلی

متغیر ملاک	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
نمره کل دل‌زدگی تحصیلی	۹۸/۵۲	۱۵/۱۴	۶۷	۱۳۸

جدول ۳ نشان می‌دهد میانگین نمره کل دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه برابر با ۹۸/۵۲ است. با توجه به اینکه میانگین نظری پرسش‌نامه برابر با ۹۰ است، نتیجه‌گیری می‌شود که میانگین دل‌زدگی تحصیلی شرکت‌کنندگان کمی بیشتر از متوسط است.

● یافته‌های مربوط به سؤال‌های پژوهش

۱. کیفیت مؤلفه اثربخشی یادگیری تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۴. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه اثربخشی یادگیری با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۳۸۷	اثربخشی یادگیری

براساس جدول ۴، بین نمره اثربخشی یادگیری و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه معکوس و معناداری در سطح ۰/۰۱ وجود دارد.

۲. کیفیت مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی در تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۵. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۴۹۹	-۰/۰۴۱	کارایی هزینه و تعهد سازمانی

جدول ۵ نشان می‌دهد بین مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی با دل‌زدگی تحصیلی ($r = -0/041$) رابطه معناداری وجود ندارد. ($p > 0/05$).

۳. کیفیت مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۶. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۳۳۹	فرصت دستیابی به محیط یادگیری

جدول ۶ نشان می‌دهد که بین مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

۴. کیفیت مؤلفه رضایت تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۶. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه رضایت معلمان با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۴۸۹	رضایت معلمان

جدول ۷ نشان می‌دهد بین نمره رضایت معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

۵. کیفیت مؤلفه رضایت دانش‌آموزان از تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۸. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت تدریس الکترونیکی و مؤلفه رضایت دانش‌آموزان با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۶۳۵	رضایت دانش‌آموزان
۰/۰۰۱	-۰/۶۳۲	نمره کل کیفیت تدریس

جدول ۹. نتایج تحلیل رگرسیون هم‌زمان گروه نمونه

پیش‌بینی‌ها	F	R	R ²	B	β	t	سطح معناداری
عدد ثابت				۱۶۰/۳۹	---	۳۵/۳۰۶	۰/۰۰۱
اثربخشی یادگیری				-۰/۲۸۱	-۰/۱۸۶	-۴/۴۰۷	۰/۰۰۱
کارایی هزینه و تعهد سازمانی	۷۲/۹۹۱	۰/۷۵۷	۰/۵۶۵	-۰/۰۸۸	-۰/۰۴۰	-۱/۰۰۸	۰/۳۱۴
فرصت دستیابی به محیط یادگیری				-۰/۲۸۵	-۰/۰۸۲	-۱/۹۰۳	۰/۰۵۸
رضایت معلمان				-۱/۰۸۱	-۰/۳۵۹	-۸/۸۳۹	۰/۰۰۱
رضایت دانش‌آموزان				-۱/۹۸۴	-۰/۴۶۶	-۱۰/۳۱۲	۰/۰۰۱

$^{\circ}P < ۰/۰۱$

مدل رگرسیونی که بر مبنای مقدار اف^{۳۷} (۷۲/۹۹۱) تشکیل شد معنادار است و دلالت بر رابطه چندگانه دارد ($p < ۰/۰۱$). همچنین توان پیش‌بینی این مدل بر مبنای مؤلفه‌های کیفیت تدریس الکترونیکی ۵۶/۵ درصد از واریانس دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه است. با توجه به مقادیر استاندارد بتا مشخص شد بین مؤلفه‌های پنج‌گانه بیشترین مقدار تبیین مربوط به مؤلفه رضایت دانش‌آموزان ($\beta = -۰/۴۶۶$) و بعد از آن به ترتیب برای مؤلفه‌های رضایت معلمان ($\beta = -۰/۳۵۹$) و اثربخشی یادگیری ($\beta = -۰/۱۸۶$) است که همگی مقادیر معناداری هستند ($p < ۰/۰۱$). گفتنی است مقدار بتای مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی ($\beta = -۰/۰۴۰$) و مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری ($\beta = -۰/۰۸۲$) معنادار نبود و نقش مؤثری در مدل نداشتند ($p > ۰/۰۵$).

۶. کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۱۰. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۴۸۲	توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات

جدول ۱۰ نشان می‌دهد بین مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = -۰/۴۸۲$).

۷. کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۱۱. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۴۱۰	توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات

جدول ۱۱ نشان می‌دهد بین مؤلفه توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = -0/412$).

۸. کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۱۲. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۵۲۵	توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات

جدول ۱۲ نشان می‌دهد بین مؤلفه توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = -0/525$).

۹. کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۱۳. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r	
۰/۰۰۱	-۰/۲۷۸	توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات

براساس جدول ۱۳، بین توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($r = -0/278$).

۱۰. کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان چگونه ارزیابی می‌شود؟

جدول ۱۴. ضرایب هم‌بستگی بین کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات با میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه

متغیر ملاک (دل‌زدگی تحصیلی)		متغیرهای پیش‌بینی
سطح معناداری	مقدار ضریب r^2	
۰/۰۰۱	-۰/۵۸۷	توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات
۰/۰۰۱	-۰/۷۳۴	نمره کل سواد اطلاعاتی

براساس جدول ۱۴، بین مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه منفی و معناداری است ($r = -0/587$). همچنین، بین نمره کل کیفیت سواد اطلاعاتی معلمان و میزان دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه رابطه مستقیم و معناداری در سطح ۰/۰۱ است ($r = -0/734$). بر مبنای ضریب تعیین (r^2) مشخص می‌شود ۵۳/۸۷ درصد واریانس دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان با توجه به متغیر کیفیت سواد اطلاعاتی معلمان به‌طور معکوس تبیین‌شدنی است. به‌منظور تعیین نقش پیش‌بینی‌کنندگی مؤلفه‌های کیفیت سواد اطلاعاتی از تحلیل رگرسیون هم‌زمان استفاده شد. قبل از اجرای تحلیل رگرسیون چندگانه، پیش‌فرض‌های آن بررسی شدند که به ترتیب ارائه می‌شوند.

جدول ۱۵. نتایج تحلیل رگرسیون هم‌زمان گروه نمونه

سطح معناداری	t	β	B	R^2	R	F	پیش‌بینی‌ها
۰/۰۰۱	۹/۱۶۸	---	۳۱/۵۳۷	۰/۶۲۲	۰/۷۹۵	۶۶/۱۲۴	عدد ثابت
۰/۰۵۶	۱/۹۲۱	۰/۰۸۸	۰/۴۹۱				توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات
۰/۰۰۶	۲/۷۹۸	۰/۱۲۱	۰/۲۷۶				توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات
۰/۰۰۱	۷/۳۵۱	۰/۲۹۶	۱/۰۹۸				توانایی ارزیابی نقادانه اطلاعات
۰/۰۰۱	۵/۱۴۲	۰/۲۱۱	۱/۶۵۱				توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات
۰/۰۰۱	۷/۶۴۱	۰/۳۳۸	۰/۸۷۲				توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات

* $P < 0/01$

بر مبنای مقدار r (۶۶/۱۲۴) مدل رگرسیونی تشکیل شد که معنادار بود و دلالت بر رابطه چندگانه داشت ($p < 0/01$). این مدل بر مبنای مؤلفه‌های کیفیت سواد اطلاعاتی معلمان توان پیش‌بینی ۶۲/۲ درصد از واریانس دل‌زدگی تحصیلی گروه نمونه را دارد. همچنین با توجه به مقادیر استاندارد بتا مشخص شد بین مؤلفه‌های پنج‌گانه بیشترین مقدار تبیین مربوط به مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات ($\beta = 0/338$) است. پس از آن مقادیر زیر به ترتیب برای مؤلفه‌های توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات ($\beta = 0/296$) و توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات ($\beta = 0/211$) و توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات ($\beta = 0/121$) به دست آمد که همگی مقادیر معناداری بودند ($p < 0/01$). گفتنی است مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات ($\beta = 0/088$) معنادار نبود و تأثیر چندانی در مدل نداشت ($p > 0/05$).

■ بحث و نتیجه‌گیری ■

هدف از پژوهش حاضر ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان بود. یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت مؤلفه اثربخشی تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان داد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه معنادار و معکوس است؛ یعنی هر قدر وضعیت کیفیت تدریس الکترونیکی در مؤلفه اثربخشی یادگیری افزایش یابد، دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های تحقیق سراجی و خداویسی (۱۳۹۳)، تاج‌آبادی و همکاران (۱۳۹۸)، قنبری و همکاران (۱۳۹۸) و گراهام^{۳۸} (۲۰۱۸) هم‌راستاست. در تبیین یافته‌های این تحقیق گفتنی است برای اجرای تدریس اثربخش الکترونیکی معلم باید محتوای درس خود را به شکل خودآموز و ساده و چندرسانه‌ای تهیه و به دانش‌آموزان ارائه کند. سپس با طراحی تکالیف مناسب، دانش‌آموزان را با موضوع درس درگیر کند و هم‌زمان موضوع‌های مهم و چالش‌برانگیز را برای ایجاد بحث مطرح کند. همچنین، دانشجویان را فردی یا گروهی راهنمایی کند و به آن‌ها بازخورد بدهد. در پایان درس هم دانش‌آموزان را ارزشیابی کند. با توجه به این مراحل، نقش معلم در آموزش الکترونیکی بیان هدف و نتیجه یادگیری است؛ بدین معنا که معلم باید هدف و نتیجه موردانتظار هر جلسه را برای دانش‌آموزان تعیین کند تا آن‌ها برای دستیابی به آن تلاش کنند. همچنین، معلم باید مفاهیم اصلی را بیان کند و از مثال‌های روشن استفاده کند. علاوه بر این، گزیده‌گویی و ساده‌نویسی به اثربخشی تدریس الکترونیکی معلمان کمک می‌کند؛ در نتیجه، با افزایش اثربخشی تدریس دل‌زدگی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد.

یافته‌های این پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت مؤلفه کارایی هزینه و تعهد سازمانی در تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه معنادار است که این نتایج با یافته‌های تحقیق رضازاده و همکاران (۱۳۹۷) و الظفیری و خان^{۳۹} (۲۰۱۶) هم‌راستاست. در تبیین این نتایج گفتنی است یکی از مهم‌ترین نکاتی که دست‌اندرکاران نظام آموزش و پرورش را در زمینه تدریس الکترونیکی درگیر می‌کند، هزینه و تعهد سازمانی و کارایی این نوع آموزش است. از این‌رو، مهم‌ترین راه‌حل برای تضمین کیفیت و کارایی این نوع آموزش به کارگیری ارزیابی تدریس الکترونیکی در مراحل مختلف آموزش است. به عبارت دیگر، استفاده از این استانداردها باعث جلب اعتماد دانش‌آموختگان، افزایش رضایت تحصیلی، استفاده مجدد از محتوای درس‌ها و کاهش دل‌زدگی تحصیلی خواهد شد.

یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری تدریس الکترونیکی معلمان در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه معنادار و معکوس است؛ یعنی هرچه کیفیت تدریس الکترونیکی در مؤلفه فرصت دستیابی به محیط یادگیری تدریس الکترونیکی افزایش یابد، دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های تحقیق روبل و رحمان^{۴۰} (۲۰۱۸)، مقصودی و همکاران (۱۳۹۱) و پورتوکی و همکاران (۱۳۹۹) هم‌راستاست. در تبیین این قسمت از یافته‌های پژوهش، گفتنی است که گسترش بی‌سابقه اینترنت و فناوری^{۴۱} به مؤسسه‌های آموزشی و مدارس این امکان را می‌دهد که گستره فعالیت‌های خود را فارغ از محدودیت‌های زمان و مکان به مرزهای ملی و بین‌المللی بکشانند و فرصت‌های متنوع و زیادی را در حوزه تعلیم و تربیت فراهم کنند. بر این اساس، تدریس الکترونیکی فرصت‌های دستیابی به محیط یادگیری الکترونیکی را به صورت برخط فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، محیط یادگیری الکترونیکی وجود فیزیکی ندارد و کارکردهای اصلی خود (آموزش و پژوهش و خدمات) را خارج از محیط فیزیکی و از طریق فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات انجام می‌دهد. این محیط به دلیل تنوع و انعطاف‌پذیری قوی دل‌زدگی کمتری در قبال محیط فیزیکی برای دانش‌آموزان به ارمغان می‌آورد.

یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت مؤلفه رضایت معلمان از تدریس الکترونیکی در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه اول شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس وجود دارد؛ یعنی هرچه کیفیت تدریس الکترونیکی در مؤلفه رضایت تدریس الکترونیکی معلمان

افزایش یابد، دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان کاهش می‌یابد. این نتایج با یافته‌های تحقیق مهدیون و همکاران (۱۳۹۰)، سیدرال^{۴۲} و همکاران (۲۰۱۸)، راجاسینگ‌هام^{۴۳} (۲۰۱۱)، فارسی‌جانی و کیامهر (۱۳۸۷) همخوانی دارد. در تبیین این قسمت از یافته‌های پژوهش حاضر گفتنی است اگرچه در ابتدای شروع یادگیری الکترونیکی معلمان نگرانی‌های زیادی درخصوص تدریس الکترونیکی دارند، اما به تدریج و با کسب تجربه‌های بیشتر در کلاس‌های مجازی رضایت بیشتری درباره تدریس الکترونیکی پیدا می‌کنند. در نتیجه، معلم از اینکه مهارت‌های لازم را برای انجام وظایف مرتبط با تدریس خود دارد احساس رضایت درونی می‌کند و با گذر زمان از عهده وظایف سخت‌تر هم برمی‌آید. همچنین وظیفه خود را با انگیزه و انرژی و علاقه بیشتری انجام می‌دهد و برای یادگیری دانش‌آموزان و بهبود کیفیت تدریس خود تلاش بیشتری می‌کند که نتیجه آن دل‌زده‌نشدن دانش‌آموزان از درس و کلاس است. به عبارت دیگر، اگر معلم حرفه‌ای تدریس کند؛ به گونه‌ای که دانش‌آموزان درس را به راحتی یاد بگیرند و سؤال‌های مرتبط دانش‌آموزان را پاسخ دهد، احساس دل‌زدگی در دانش‌آموزان کمتر ایجاد می‌شود.

یافته‌های پژوهش درخصوص ارزیابی کیفیت مؤلفه رضایت دانش‌آموزان از تدریس الکترونیکی در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس وجود دارد؛ یعنی هرچه رضایت دانش‌آموزان از تدریس الکترونیکی افزایش یابد، دل‌زدگی شاگردان کاهش می‌یابد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های راجاسینگ‌هام (۲۰۱۱)، فارسی‌جانی و کیامهر (۱۳۸۷)، خیام‌دار (۱۳۸۹)، اونیل و پالم (به نقل از یه‌او^{۴۴}، ۲۰۰۹) هم‌راستا است. در تبیین این قسمت از یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت از آنجایی که کیفیت تدریس الکترونیکی با رضایت یادگیرندگان (اصلی‌ترین دریافت‌کننده محتوای تدریس) مرتبط است و دانش‌آموزان در حین تدریس با معلم تعامل مستقیم دارند، افزایش تعامل و کیفیت تدریس سبب کم‌شدن دل‌زدگی دانش‌آموزان درخصوص یادگیری الکترونیکی می‌شود.

یافته‌های پژوهش درخصوص ارزیابی کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه توانایی تعیین وسعت و ماهیت اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های عبدلی و محمدحسینی (۱۳۹۴)، شریفی و اسلامیه (۱۳۹۰) و داداشی (۱۳۹۵) هم‌راستا است. در تبیین این نتیجه گفتنی است چنانچه در محیط مدرسه معلمان سواد اطلاعاتی خوبی داشته باشند، قبل از ارائه درس جدید محتوای درس و ماهیت اطلاعات درسی خود را

مشخص می‌کنند و درس را با مقدمه‌ای مرتبط شروع می‌کنند تا دانش‌آموزان درباره اجزا و مراحل محتوای درسی درکی کلی داشته باشند. در نتیجه، شاگردان با انگیزه و علاقه بیشتری یادگیری را دنبال می‌کنند و به جای دل‌زدگی با شور و شغف یادگیری مطالب جدید را تجربه می‌کنند.

یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های توانایی دسترسی مؤثر به اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوسی وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های علی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰ ب) و تقی‌زاده و همکاران (۱۳۹۷) هم‌خوانی دارد. در تبیین این قسمت از یافته‌های پژوهش حاضر گفتنی است با توجه به تعریف دسترسی به اطلاعات (توانایی شهروندان در به‌دست‌آوردن اطلاعاتی که در اختیار دولت است) و اهمیت حق دسترسی به اطلاعات، که به‌منزله یکی از حقوق بنیادین بشر در اسناد حقوقی ملی و بین‌المللی مورد توجه است، میزان کارایی و اثربخشی تدریس الکترونیکی مستقیم با میزان دسترسی به فناوری اطلاعات و ارتباطات بستگی دارد. به عبارت دیگر، زمانی که معلم به اطلاعات مؤثر و به‌روز دسترسی داشته باشد، تدریس او نیز جذابیت بیشتری برای شاگردان خواهد داشت و از دل‌زدگی تحصیلی آن‌ها جلوگیری می‌کند.

یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های توانایی ارزیابی نقدانه اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس است. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های حسن‌زاده و اسدی (۱۳۸۶) هم‌خوانی دارد. در تبیین این یافته‌ها گفتنی است ارزیابی نقدانه اطلاعات فرایندی نظام‌مند یا ساختار یافته برای شناسایی نقاط قوت و ضعف محتوای درسی است. همچنین، هدف از ارزیابی نقدانه تعیین مفید بودن و اعتبار اطلاعاتی است که معلم به آن‌ها دست یافته است. امروزه مهارت ارزیابی نقدانه یکی از مهارت‌های اساسی سواد اطلاعاتی است که منجر می‌شود معلم مطالعات و جست‌وجوهای دقیق و موشکافانه انجام دهد تا صحیح‌ترین اطلاعات را به شاگردان منتقل کند. در نتیجه، این امر بر کاهش دل‌زدگی دانش‌آموزان اثر خواهد گذاشت.

یافته‌های پژوهش در خصوص ارزیابی کیفیت سواد اطلاعاتی و مؤلفه‌های توانایی کاربرد هدفمند اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس

وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های عبدلی و محمدحسینی (۱۳۹۴)، شریفی و اسلامی (۱۳۹۰) و داداشی (۱۳۹۵) هم‌راستا است. در تبیین این یافته‌ها گفتنی است که معلم باید دانش کافی در زمینه برنامه‌ریزی برای تدریس داشته باشد. همچنین از راهبردهای آموزشی متنوع برای انتقال مطالب و روش‌های متنوع ارزشیابی رسمی و غیررسمی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان برخوردار باشد. بدیهی است معلم متخصص در این زمینه می‌تواند راهکارهای مناسبی را در فرایند یاددهی‌یادگیری برای پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان ارائه دهد تا آن‌ها را در رسیدن به موفقیت تحصیلی کمک کند. این امر در کاهش دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر چشمگیری دارد.

یافته‌های پژوهش درخصوص ارزیابی کیفیت سواد اطلاعاتی مؤلفه توانایی درک موارد حقوقی کاربرد اطلاعات در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر آبدانان نشان می‌دهد میان این مؤلفه و دل‌زدگی تحصیلی رابطه‌ای معنادار و معکوس وجود دارد. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های کشاورز و همکاران (۱۳۹۴) و نیازآذری و همکاران (۱۳۹۴) هم‌راستا است. در تبیین این قسمت از یافته‌های پژوهش حاضر گفتنی است سواد اطلاعاتی اساس یادگیری مادام‌العمر است که عبارت‌اند از: توانایی تشخیص زمان نیاز به اطلاعات، دستیابی به اطلاعات و ارزیابی و استفاده مؤثر از اطلاعات. همچنین معلمان با کسب مهارت‌های سواد اطلاعاتی، مهارت‌های ارزیابی و کاربرد اطلاعات و مهارت‌های مدیریتی خود را افزایش می‌دهند. به این ترتیب، مهارت‌های تدریس الکترونیکی را با دانش پایه خود درمی‌آمیزند و به‌صورت کارآمد و مؤثر در فعالیتهای یاددهی‌یادگیری از آن استفاده می‌کنند. در نتیجه، از دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان جلوگیری می‌کنند.

محدودیت‌های پژوهش حاضر عبارت‌اند از: انتخاب نمونه آماری (فقط دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه اول شهر آبدانان و معلمان مقطع متوسطه اول)، ابزار پژوهش (فقط از پرسش‌نامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد)، زمان (فقط یک سال تحصیلی)، مقطع تحصیلی (فقط دانش‌آموزان در مقطع اول متوسطه). از این رو، در تعمیم یافته‌های این پژوهش به سایر مقاطع تحصیلی و دانشگاه‌ها باید احتیاط کرد.

در پایان براساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی کاربردی ارائه می‌شود: برگزاری کلاس‌های ضمن خدمت معلمان به‌منظور آشنایی معلمان با انواع روش‌های تدریس برخط و افزایش کیفیت تدریس و اثربخشی تدریس الکترونیکی معلمان، برگزاری کارگاه‌هایی برای توانمندسازی معلمان و افزایش سواد اطلاعاتی آن‌ها در جستجو، یافتن، ارزیابی و استفاده از صحیح‌ترین اطلاعات در کلاس درس.

منابع REFERENCES

- پورتو کلی، اسما، علی‌نژاد، مهرانگیز، و دانشمند، بدرالسادات. (۱۳۹۹). طراحی الگوی تدوین محتوای الکترونیکی براساس عوامل مؤثر در رضایتمندی از یادگیری الکترونیکی. *فناوری آموزش*، ۱۱۵(۱)، ۱۱۹-۱۳۸.
- تاج‌آبادی، رضا، محسن‌آبادی، غلام‌علی و موحدیان، سمیه. (۱۳۹۸). جایگاه مهارت‌های سواد اطلاعاتی و رسانه‌ای معلمان در پیشبرد اهداف آموزشی مدارس [مقاله ارائه‌شده]. چهارمین همایش ملی ارتقای کیفیت آموزش با رویکرد مهارت‌های زندگی، انجمن علمی آموزش معلمان فیزیک شهر تهران، تهران.
- تقی‌زاده، عباس، حاتمی، جواد و قاسمی، مریم. (۱۳۹۷). شناسایی قابلیت‌های سنجش تکوینی در محیط‌های یادگیری مجازی. *فصلنامه علمی پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*، ۱(۱)، ۴۳-۶۲.
- حسن‌زاده، رمضان و اسدی، محمدحسین. (۱۳۸۶). تأثیر آموزش سواد اطلاعاتی در دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان. *پژوهش‌نامه تربیتی*، ۱۱(۱)، ۱-۱۸.
- حق‌دوست، هیلدا. (۱۳۹۸). تعیین عوامل مؤثر در دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان دبیرستانی از دیدگاه معلمان، متخصصان و دانش‌آموزان. *فصلنامه سلامت روان کودک*، ۳(۳)، ۲۴۲-۲۵۵.
- خیام‌دار، الهام. (۱۳۸۹). سنجش عملکرد مدیریت آرشیه‌های دیداری و شنیداری سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران با استفاده از مدل تعالی سازمانی (EFQM) [پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد]. دانشگاه تربیت مدرس.
- دانشی، سمیه. (۱۳۹۵). بررسی رابطه سواد اطلاعات معلمان و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان شهر زنجان دوره ابتدایی [مقاله ارائه‌شده]. سومین همایش ملی روان‌شناسی مدرسه با تأکید بر آسیب‌های روانی اجتماعی. انجمن علمی روان‌شناسی تربیتی، تهران.
- رضازاده، اکبر، حسینی‌نسب، سیدداود، سردی، محمدرضا و فرج‌الهی، مهران. (۱۳۹۷). ارزیابی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر در کیفیت آموزش در محیط‌های یادگیری الکترونیکی با استفاده از تکنیک فرایند تحلیل سلسله مراتبی. *آموزش و ارزشیابی*، ۱۱(۴۱)، ۱۱۵-۱۳۴.
- رضایی، عیسی و سیاچی، عباس. (۱۳۹۹). راهکارهای سنجش و ارزیابی تکوینی و تراکمی دانشجویان در آموزش از دور و یادگیری الکترونیکی. در فرهاد سراجی (گردآورنده)، *مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی* (صص. ۱۵۲-۱۶۱). دانشگاه بوعلی سینا.
- زغبی‌قناد، سیمین. (۱۳۹۲). *رابطه علی‌هیجان‌های پیشرفت و انگیزش تحصیلی با مشغولیت تحصیلی با میانجی‌گری سرسختی تحصیلی در دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر دزفول* [پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد]. دانشگاه شهیدچمران اهواز.
- زند، بهمن و معصومی‌فرد، مرجان. (۱۳۹۹). بررسی چالش‌های استادان دانشگاه‌های ایران در تدریس مجازی. در فرهاد سراجی (گردآورنده)، *مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی* (صص. ۸۳-۸۸). دانشگاه بوعلی سینا.
- سراجی، فرهاد. (۱۳۹۹). *مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی*. دانشگاه بوعلی سینا.
- سراجی، فرهاد و خداویسی، سارا. (۱۳۹۳). مقایسه قابلیت‌های سواد اطلاعاتی دانشجویان حضوری و مجازی. *مجله نامه آموزش عالی*، ۷(۲۸)، ۱۴۱-۱۶۰.
- سعیدی‌نجات، شهین و وفايي‌نجان، علی. (۱۳۹۰). تأثیر برنامه‌های آموزش از راه دور در موفقیت تحصیلی دانشجویان. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱(۱)، ۹-۱.
- سیامک، مرضیه و داوری‌پناه، محمدرضا. (۱۳۸۸). ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه سنجش سواد اطلاعاتی پایه و واقعی دانشجویان مقطع کارشناسی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۲(۱)، ۱۱۹-۱۴۶.
- شریفی، اصغر و اسلامیه، فاطمه. (۱۳۹۰). ارزیابی استانداردهای سواد اطلاعاتی دانشجویان و رابطه آن با گرایش به یادگیری الکترونیکی. *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۲(۲)، ۳۵-۵۳.
- صیدمرادی، نرگس. (۱۴۰۱). ارزیابی کیفیت تدریس الکترونیکی معلمان و سواد اطلاعاتی آنان و پیش‌بینی دل‌سردی تحصیلی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم ایلام. *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۴(۴۰)، ۱۵-۲۱.
- عباسی‌کسانی، حامد و شمس‌مورکانی، عباس. (۱۳۹۹). بازخورد در یادگیری الکترونیکی: نقاط ضعف و راه‌حل‌ها. در فرهاد سراجی (گردآورنده)، *مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی* (صص. ۱۶۶-۱۶۹). دانشگاه بوعلی سینا.
- عبدلی، سمانه و محمدحسینی، نسرين. (۱۳۹۴). سنتز پژوهی مؤلفه‌ها، ابزارها و روش‌های به‌کاررفته در ارزشیابی یادگیری الکترونیکی و

- ارائه الگوی جامع برای ارزشیابی آموزش الکترونیکی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۵(۹)، ۱۵۳-۲۱۴.
- علی‌نژاد، مهرانگیز، حری، عباس، سرمدی، محمدرضا و شبیری، محمدرضا. (۱۳۹۰ ب). رابطه سواد اطلاعاتی دانشجویان آموزش الکترونیکی با عملکرد تحصیلی و رضایتمندی آنان از دوره‌شان. *پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۵(۱۳)، ۵۸-۳۵.
- علی‌نژاد، مهرانگیز، سرمدی، محمدرضا، زندی، بهمن و شبیری، سیدمحمد. (۱۳۹۰ الف). سطح سواد اطلاعاتی و نقش آن در فرایند آموزش یادگیری الکترونیکی دانشجویان. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۱۷(۲)، ۳۳۷-۳۳۷.
- عنایتی‌نوبین‌فر، علی، سراجی، فرهاد و غلام‌علی، مهدی. (۱۳۹۷). ارائه الگوی اجرای برنامه درسی مجازی براساس رویکرد یادگیری مشارکتی در آموزش عالی. *مطالعات اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی*، ۸(۲۳)، ۱۱۷-۱۵۲.
- عینی، اکرم. (۱۳۹۶). الگوی سواد اطلاعاتی در برنامه‌های درسی. *رشد آموزش علوم اجتماعی*، ۲۰(۱)، ۵۸-۶۱.
- فارسی‌جانی، حسن و کیامهر، امیرکامران. (۱۳۸۷). بررسی جایگاه هزینه‌یابی کیفیت در مدیریت ارتقای سازمانی. *فصلنامه چشم‌انداز مدیریت*، ۷(۲۸)، ۵-۲۸.
- فنی‌ری، سالار، ضیایی، محمدصادق، رزقی‌شیرسوار، هادی و مصلح، مریم. (۱۳۹۸). ارائه مدل ارزیابی آموزش الکترونیکی در واحد الکترونیکی دانشگاه آزاد اسلامی. *تحقیقات مدیریت آموزشی*، ۱۱(۴۱)، ۷۵-۱۰۰.
- کدخدا، سعید و ناستی‌زایی، ناصر. (۱۴۰۰). ارتباط سواد اطلاعاتی معلمان با نگرش آن‌ها به تدریس مجازی در دوران کرونا. *فناوری آموزش*، ۱۶(۱)، ۱۳۵-۱۴۶.
- کشاورز، محسن، فرج‌اللهی، مهران، سرمدی، محمدرضا و زندی، بهمن (۱۳۹۴). سطح سواد اطلاعاتی دانشجویان یک نظام آموزش از دور؛ مطالعه موردی. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۸(۴)، ۲۳۱-۲۳۷.
- کیائی، غلام‌رضا، طاهرخانی، مهدی، عالم‌پور، صبا، منظوری، حسین‌علی و رؤف، امین (۱۳۹۹). ارزیابی آموزش الکترونیکی براساس مدل سیپ (CIPP) (مطالعه موردی: دانشگاه فنی و حرفه‌ای). در *فرهاد سراجی (گردآورنده)*، مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی (صص. ۲۳-۴۱). دانشگاه بوعلی سینا.
- مقصودی، بهروز، سلیمانی، صادق، امیری، علی و افشارچی، محسن. (۱۳۹۱). ارتقای کیفیت آموزش در سامانه‌های آموزش الکترونیکی با استفاده از داده‌کاوی آموزشی. *نشریه فناوری آموزش*، ۶(۴)، ۲۷۷-۲۸۶.
- مهدیون، روح‌اله، قهرمانی، محمد، فراست‌خواه، مقصود، و ابوالقاسمی، محمود. (۱۳۹۰). کیفیت یادگیری در مراکز آموزش الکترونیکی دانشگاهی؛ مطالعه‌ای کیفی. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی (کتابداری)*، ۴۵(۵۸)، ۹۹-۷۷.
- مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۹). محیط یادگیری الکترونیکی امکانی برای تحقق اهداف یادگیری سطح بالا. در *فرهاد سراجی (گردآورنده)*، مجموعه مقالات همایش ملی چالش‌های یادگیری الکترونیکی در آموزش عالی (صص. ۱۷-۲۰). دانشگاه بوعلی سینا
- نیازآذری، کیومرث، بریمانی، ابوالقاسم، جوکار، علی و رستگارامری، احمد. (۱۳۹۴). رابطه بین آموزش سواد اطلاعاتی با دل‌زدگی تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، ۶(۱)، ۵-۱۷.
- نیک‌اندام کرمانشاهی، حسین، صفائی‌راد، ابرج، عرفانی، نصراله و یاراحمدی، یحیی. (۱۴۰۰). نقش کمال‌گرایی منفی، دشواری تنظیم هیجانی و خودناتوان‌سازی در پیش‌بینی دل‌زدگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر متوسطه دوره دوم. *روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه*، ۱۰(۲)، ۱۵۵-۱۸۰.

- Albro, M. H., Sheffield, K. M., Grant, A., & Redd, R. T. (2018). Information literacy and mathematics education students: A case study in library instruction. *J. New Librarianship*, 3, 58-65.
- Aldhafeeri, F. M., & Khan, B. H. (2016). Teachers' and students' views on e-learning readiness in Kuwait's secondary public schools. *Journal of Educational Technology Systems*, 45(2), 202-235.
- Bastian, K. C., Patterson, K. M., & Pan, Y. (2018). Evaluating teacher preparation programs with teacher evaluation ratings: Implications for program accountability and improvement. *Journal of Teacher Education*, 69(5), 429-447.
- Bazargan, A. (2000). Internal evaluation as an approach to revitalize university systems: the case of the Islamic Republic of Iran. *Higher Education Policy*, 13(2), 173-180.
- Busari, A. O. (2018). Motivation, stress, anxiety and emotions as predictors of academic boredom among degree students of National Teachers' Institute Osogbo, Osun State, Nigeria. *World Scientific News*, 112, 165-179.

- Chu, S. K. W., Tse, S. K., & Chow, K. (2011). Using collaborative teaching and inquiry project-based learning to help primary school students develop information literacy and information skills. *Library & Information Science Research*, 33(2), 132-143.
- Cidral, W. A., Oliveira, T., Di Felice, M., & Aparicio, M. (2018). E-learning success determinants: Brazilian empirical study. *Computers & education*, 122, 273-290.
- Daniels, L. M., Tze, V. M., & Goetz, T. (2015). Examining boredom: Different causes for different coping profiles. *Learning and Individual Differences*, 37, 255-261.
- Daschmann, E. C., Goetz, T., & Stupnisky, R. H. (2011). Testing the predictors of boredom at school: Development and validation of the precursors to boredom scales. *British Journal of Educational Psychology*, 81, 421-440.
- Eastwood, J. D., Cavaliere, C., Fahlman, S. A., & Eastwood, A. E. (2007). A desire for desires: Boredom and its relation to alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 42(6), 1035-1045.
- Fiorilli, C., De Stasio, S., Di Chiacchio, C., Pepe, A., & Salmela-Aro, K. (2017). School burnout, depressive symptoms and engagement: Their combined effect on student achievement. *International Journal of Educational Research*, 84, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2017.04.001>
- Fraser, B. J. (2012). Classroom learning environments: Retrospect, context and prospect. In B. J. Fraser, K. G. Tobin, & C. J. McRobbie (Eds.), *second international handbook of science education* (pp. 1191-1239). Springer.
- Goetz, T., & Hall, N. C. (2014). Academic boredom. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International handbook of emotions in education* (pp. 311-330). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Graham, D. (2018). PESTEL factors for e-learning revisited: The 4Es of tutoring for value added learning. *E-Learning and Digital Media*, 15(1), 17-35. <https://doi.org/10.1177/2042753017753626>
- Hanson, K. H., & Meyerson, J. W. (Eds.). (1994). *International Challenges To American Colleges And Universities: Looking Ahead* (American Council on Education Oryx Press Series on Higher Education). Praeger
- Harsha, R., & Bai, T. (2020). Covid-19 lockdown-challenges to higher education. *Cape Comorin*, 2(4), 26-28
- Huddleston, P., & Unwin, L. (2002). *Teaching and learning in further education: diversity and change*. RoutledgeFalmer.
- Kunos, N. (2017, August 21). *School related burnout and students' coping strategies* [Conference presentation abstract]. European educational research association, ECER Conference. <https://eera-ecer.de/ecer-programmes/conference/22/contribution/40977>
- Magen-Nagar, N., & Shachar, H. (2017). Quality of teaching and dropout risk: A multi-level analysis. *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, 22(1), 9-24.
- Mok, M. M. C., Kennedy, K. J., Moore, F. J., Shan, P. W., & Leung, S. O. (2008). The use of help-seeking by Chinese secondary school students: Challenging the myth of 'the Chinese learner'. *Evaluation and Research in Education*, 21(3), 188-213.
- Pekrun, R., Goetz, T., Daniels, L. M., Stupnisky, R. H., & Perry, R. P. (2010). Boredom in achievement settings: Exploring control-value antecedents and performance outcomes of a neglected emotion. *Journal of educational psychology*, 102(3), 531-549.
- Pekrun, R., Goetz, T., Titz, W., & Perry, R. P. (2002). Academic emotions in students' self-regulated learning and achievement: A program of qualitative and quantitative research. *Educational psychologist*, 37(2), 91-105.
- Rajasingham, L. (2011). New Challenges Facing Universities in the Internet-Driven Global Environment. *European journal of open, Distance and E-learning*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ936391.pdf>
- Rubel, M., & Rahman, M. H. A. (2018). Effect of training and development on organizational citizenship behavior (OCB): An evidence from private commercial banks in Bangladesh. *Global Journal of Management and Business Research*, 18(8), 70-80.
- Seel, R. T., & Kreutzer, J. S. (2003). Depression assessment after traumatic brain injury: an empirically based classification method. *Archives of physical medicine and rehabilitation*, 84(11), 1621-1628.
- Sharp, J. G., Sharp, J. C., & Young, E. (2020). Academic boredom, engagement and the achievement of undergraduate

- students at university: A review and synthesis of relevant literature. *Research Papers in Education*, 35(2), 144-184.
- Sommers, J., & Vodanovich, S. J. (2000). Boredom proneness: Its relationship to psychological-and physical-health symptoms. *Journal of clinical psychology*, 56(1), 149-155.
  - Spruyt, B., Vandenbossche, L., Keppens, G., Siongers, J., & Van Droogenbroeck, F. (2018). Social differences in leisure boredom and its consequences for life satisfaction among young people. *Child Indicators Research*, 11, 225-243.
  - Tze, V. M., Klassen, R. M., Daniels, L. M., Li, J. C. H., & Zhang, X. (2013). A cross-cultural validation of the Learning-Related Boredom Scale (LRBS) with Canadian and Chinese college students. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 31(1), 29-40.
  - Van der Lans, R. M., Van de Grift, W. J., & van Veen, K. (2018). Developing an instrument for teacher feedback: using the rasch model to explore teachers' development of effective teaching strategies and behaviors. *The journal of experimental education*, 86(2), 247-264.
  - Velayutham, S., & Aldridge, J. M. (2013). Influence of psychosocial classroom environment on students' motivation and self-regulation in science learning: A structural equation modeling approach. *Research in Science Education*, 43(2), 507-527.
  - Vodanovich, S. J. (2003). Psychometric measures of boredom: A review of the literature. *The Journal of psychology*, 137(6), 569-595.
  - Vogel-Walcutt, J. J., Fiorella, L., Carper, T., & Schatz, S. (2012). The definition, assessment, and mitigation of state boredom within educational settings: A comprehensive review. *Educational Psychology Review*, 24, 89-111.
  - Webber, S. A., & Johnston, B. (2017). Information literacy: conceptions, context and the formation of a discipline. *Journal of Information Literacy*, 11(1), 156-183.
  - Yeo, R. K. (2009). Service quality ideals in a competitive tertiary environment. *International journal of educational research*, 48(1), 62-76.
  - Zhang, W., & Cheng, Y. L. (2012). Quality assurance in e-learning: PDPP evaluation model and its application. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 13(3), 66-82.
  - Zhang, W., Wang, Y., Yang, L., & Wang, C. (2020). Suspending classes without stopping learning: China's education emergency management policy in the COVID-19 outbreak. *Journal of Risk and financial management*, 13(3), Article 55. <https://doi.org/10.3390/jrfm13030055>

پی‌نوشت‌ها

1. Harsha & Bai 2. Zhang 3. Magen-Nagar & Shachar 4. Cheng 5. Webber & Johnston 6. Bastian 7. Chu 8. Albro 9. Academic Boredom 10. Busari 11. Vodanovich 12. Van der Lans 13. Spruyt 14. Tze 15. Sommers & Vodanovich	16. Seel & Kreutzer 17. Pekrun 18. Goetz & Hall 19. Daniels 20. Fiorilli 21. Eastwood 22. Velayutham & Aldridge 23. Sharp 24. Kunos 25. Fraser 26. Daschmann 27. Mok 28. Vogel-Walcutt 29. Hanson & Meyerson 30. Huddleston & Unwin	31. Content validity 32. Face validity 33. Factor Analysis 34. Reliability 35. SPSS 36. The Discriminant Coefficient 37. F 38. Graham 39. Aldhafeeri & Khan 40. Rubel & Rahman 41. فناوری اطلاعات و ارتباطات 42. Cidral 43. Rajasingham 44. Yeo